
Europski GLASNIK

14

AKTUALNOST JOHNSA BASKINA
IN MEMORIAM TEA BEUČIĆ RIMAY (1958-2009.)

KRIZA UČENJA

REDEKERE: KRIZA ŠKOLE JE KRIZA ŽIVOTA
ALAIN, HANNAH ARENDT, LEO STRAUSS: ŠTO JE
HUMANISTIČKO OBRAZOVANJE? JOSE ORTEGA Y
GASSET: MISJA SVEUČILIŠTA, JACQUES DERRIDA:
SVEUČILIŠTE BEZ AVTORIZACIJE, FINKELKRAUT:
GIMNAZIJALCI, NITROVA KULTURA, TODOROV:
JOS DAVAJ OD ŠKOLE BLOKIRAJ STUDENTSKA SVEUČILIŠTA,
MUNCI, LOUIS LANCÉ: POŠTITE NEOLIBERALIZMA,
GIBRON, DONOVIĆIĆ, BRISTOLIAN PORUČJE: ŠTAVO
U VISOKOM ŠKOLSTVU? DEAN KOSHE, O RIJEKAMA
STUDENSKOGI OKRUŽENJE... DO I RUGGERO:
"NEĆEMO MI PLAĆATI ZA VAŠU KRIZU", ZLATAR:
BLOKADOM - ZA JAVNOSTI HORVAT, ŠTAKS:
ANATOMIJA DITINJE POBUNE

ZAGLUPUJTE UČENJE IŠTAKNUTI

CARR, NYRIL KYRIAK, VICENTE: PROTIV HIGESONJE
GOOGLEA BRETTON, SREZ, WOLTON

AKTIVIZIRAJTE SE

URSPRNGI, RUBY, PALLASSMAA: OČI KOŽE

POREZI ČITAJUŠI PRILA

RADE JARAK: MAJANA (SUTRA), SUVREMENA
BOLEVIJSKA POEZIJA, DRETTAR: BOJE, OIGANSKA
RAPSODIJA OSTAJNIK, MACHIELSON, TOMASJEVIĆ

Kriza obrazovanja

— Bordura: Crnohumorni citati ————— ➔

DIVLJENJE

Kad želimo da nam se dive, idealno je biti mrtav.

Michel Audiard

DOB

U cvijetu sam dobi koja počinje mirisati na krizanteme.

Robert Lassus

Nisam više u godinama kad se umire mlad.

Jules Renard

HENRI: To je nasilan, ali i tajnovit, kodiran jezik. Učenici bi htjeli da odrasli ne razumiju što oni govore na hodnicima. To je uostalom i bila funkcija argota kao jezika zatvorenika, kradljivaca: tajna, jezik tajne.

FINKIELKRAUT: Ima li tragova tog osiromašenoga, njihova jezika u načinu na koji se obraćaju vama, svojim profesorima, ili su sposobni za dvostrukost?

HENRI: Oni su sposobni za dvostrukost, ali nepotpunu. Nemaju točnu riječ, dobru riječ, i zato im nešto izmiče, to je ono što im treba nastojati pokazati.

FINKIELKRAUT: Dobra riječ, prava riječ: ova obrana točnosti bit će naša riječ za kraj.

S francuskoga prevela Marija Bašić

— Bordura: Crnohumorni citati —

IZNENAĐENJE

Prvi čovjek koji je umro morao je biti silno iznenađen.

Georges Wolinski

TAKT

Imati takt znači znati nekome tko ima rupu u glavi reći da je otvorena duha.

F. H. Kernan

Brod bez kompasa

CAROLE DIAMANT*

Rasprave o školi nikad nisu bile toliko brojne. Kako opravdati sve te tekstove i retke koji slijede? Je li to fiksna ideja nas »ljudi struke«? Patimo li od pretjerane narcisoidnosti koja nas tjera da vjerujemo kako je škola najvažniji politički problem našeg društva? Zašto ponovno poradi na školi, i koji su naši razlozi da nastavimo ulagati sebe u školu?

Ako je potrebno ponovno pisati o školi, to je zato jer svatko osjeća da nešto nije u redu. Škola je postala problem, stroj zastaje, a mir se ne vraća.

Tema pedagogije nije nova, ali nakon Montaignea, Rousseaua ili Condorceta, koju vrstu građanina želimo odgojiti? Zna li naše stoljeće u rađanju koji je njegov smjer?

Kao u prošlosti, današnja škola može biti shvaćena kao područje iskustva, kao prethodnica u minijaturi svih budućih ulaganja. Bez sumnje je uvijek bilo tako. Platon je to već tvrdio u svojoj *Republici*: valja prestati učiti o pjesnicima jer oni pripovijedaju priče i potiču ljude da se zadrže u priči i neznanju. A mi, radimo li mi bolje?

Ako obrazovanje ima zadatak da izgradi ljude prilagođene društvu u kojemu žive, sposobne da ga održe, a posebno da ga unaprijeđe, kako to raditi u dezorijentiranom društvu koje ni samo ne zna kamo ide?

Škola je tek simptom i ne može biti analizirana sama po sebi. Od Platona do Ferrya, čitavo buduće društvo polako se kuha u kotlu republičke škole: danas je to podijeljena škola, razasuta u tisuću odraza zrcala u kojemu se ogleda tisuću djelića razbijenog društva.

Poteškoće

Sva lucidna razmišljanja o školi dovode do tužnog zaključka da se radi o instituciji bez orijentira, a pitanja koja postavljaju službeni »akteri« obrazovanja rijetko su umjesna.

* Carole Diamant, francuska profesorica filozofije u gimnaziji Auguste-Blanqui u Saint-Ouenu. (*Škola, minirani teren*).

Teško je prikriti nedostatak interesa koji pokazuju učenici prema sadržaju nastave. Više ili manje aktivni, više ili manje zahtjevni, znaju što ih čeka. Svijet im se otvara kao mračna budućnost. Ekonomija koja se otela nadzoru, monolitne političke postavke, ugroženi okoliš, a kao jedini horizont, društvo što koleba slijeva nadesno, bez određenog plana.

Ono što znaju to su rijetka zaposlenja za neke, nedostupna za druge. Priznata diskriminacija zapošljavanja i oficijelizacija *tesinga* i anonimnost CV-a razuvjerili su konačno one koji su još imali poneku iluziju.

Svjetski su također potrebe da se usvoji izmijenjeni nacionalni kulturni sadržaj zbog miješanja populacije i stanovite globalizacije informacija. I to ne zato jer je zastario, ili je prestao biti valjan, već zato jer vrijednosti koje prenosi prepoznaju kao takve tek poneki profesori koji ih predaju. Možda – ne budimo defetisti – i poneki pristalica *Telerame* i *France Culture* (nažalost, to su uvijek iste osobe). Ništa što bi se stvarno odnosilo na društvenu sferu, ništa što ona valorizira, čemu se divi, ili joj služi kao uzor. Rijetke reference na tradicionalne kulturne vrijednosti, misaoni odmak, kritična analiza, traženje uzroka ili posljedica, tankočutnost prosudbe, elegantnost razmišljanja ili diskursa teme su tek ponekog ironičnog pamfleta. Izvor nadahnuća za marionete po modi ili poznatog pjevača.

Vidljiva slabost škole također je u tome što više vodi računa o broju a manje o sadržaju. Danas odnos institucije prema – sve brojnijim – đacima može biti doveden u sumnju. Kao i u drugim sektorima društvenog života (medicini primjerice), čak je postao sinteza podataka, statistički element: posebnosti su zanemarene zbog nedostatka vremena i odgovarajućih sredstava. Zbog brige o rentabilnosti valja regulirati priliv. Škola kao i sve druge institucije određuje vlastite ciljeve u brojkama. Uzmimo odredbu da u određenom godištu 80% đaka položi veliku maturu. Ambicija je zadivljujuća, treba priznati, ali samo ako svjedodžba ima smisao. Smisao položene mature u 84. definira se kulturnom razinom i mogućnošću zaposlenja. Danas je đacima omogućeno položiti ispit zrelosti, ali imaju li doista tu razinu i jesu li sposobni suočiti se sa zaposlenjem? Kako ne posumnjati da je taj mjeri cilj valorizirati – vrlo nespretno – one koji ga nisu položili, ili pak odgoditi njihovo uključivanje u svijet rada?

Nacionalno školstvo ponekad osjeća da je, kao i u komunikaciji, riječ dovoljna da se u nešto povjeruje. Ali danas iluzija vrijedi samo za odrasle. Djeca u to vjeruju sve manje. S maturom u džepu djeca su sposobnija procijeniti društveni utjecaj svjedodžbe, tj. njezin pravi smisao.

Druga glavna promjena koja štetno djeluje na školu je suživot sve brojnijih kultura u razredima. U zapadnoj kulturi trebalo je dočekati jed-

nog Malrauxa kako bi se otkrilo da i predmeti afričkog kulta mogu biti ocijenjeni kao umjetnički predmeti. Otkada poznajemo azijsku ili indijsku misao? A prije svega, otkada im priznajemo vrijednost jednaku našoj, posebno u školskim okvirima?

Rasno miješanje osoba izaziva neizbježno sudar kultura. Djeca koja stižu u razrede dolaze iz tih kultura i približavaju nam ih. To ipak ne sprečava da neki među njima pate od smetnji poremećenog identiteta, kojega škola ne uspijeva izgraditi i učvrstiti. Jedni ne osjećaju spontano povjerenje prema sadržajima znanja koje im prenose profesori, a drugi su svjedoci tog kritičnog odmaka. Željeli smo vjerovati da se radi o još jednoj adolescentnoj krizi, vječnom sukobu generacija. Ali se suočavamo s mnogo dubljom sumnjom u znanje i mnogo manje izazovnom.

Đaci koji stalno upotrebljavaju riječ »utuviti« umjesto naučiti, usvojiti, prenijeti, ne varaju se. Danas se doista radi o tome da se »utuvik« neki sadržaj koji im se ne čini opravdan. Razlozi tome nisu samo tradicionalna mladenačka pobuna već stanovito, možda neodređeno i intuitivna spoznaja koju đaci imaju o sociokulturnom okruženju.

Osim neposrednog suočavanja različitih kultura, kroz društveno ili prijateljsko okruženje, postoje i drugi izvori informacija osim škole. Tu je u prvom redu televizija. Njezin utjecaj je golem, svi to znaju, profesori vole tvrditi da joj se odupiru, ali analize tog utjecaja ili posljedica vrlo su rijetke, gotovo nepostojeće u razredu. Riječ je o masovnoj kulturi: tri ili četiri sata televizije dnevno u francuskim domovima, što je polovica dnevne nastave đaka u srednjoj ili višoj školi, a da ne računamo dva dana vikenda. Štoviše, promovirane vrijednosti različite su po svojoj prirodi: da bi se održao, producent mora očarati distributera, koji sa svoje strane mora osvojiti publiku. Sjetimo se da je Patrick Lelay nedavno vrlo dobro objasnio glavni cilj televizije i potrebna sredstva da to ostvari. Može li se škola natjecati s programima koji su rezultat demagoške interakcije s publikom? Može li se školska prezentacija kulture zasnovana na općoj povijesti suočiti s programima koji su rezultat demagoške interaktivne konstrukcije nove nacionalne imaginacije? Mora li? Konkurencija je gruba i uvijek nelojalna. Ipak, ima li škola sredstava da ignorira njezin utjecaj, ili da ga suzbije?

Drugi izvor informacija, čiji su đaci prvi korisnici, jest internet. Oni tu nauče sve i bilo što, ali najviše ono što njihovi profesori ne znaju. Možemo li i dalje podcjenjivati taj izvor, ili valja, naprotiv, drukčije shvatiti poduku ne *polazeći od već sa* tim parametrima? Unošenje te svjetske kulturne dimenzije obvezuje nas na oblikovanje i ukazivanje na razliku između *informacije* i *znanja*, koju ne možemo zanemariti. Ta

množina izvora informacija i spoznaja uvelike mijenja položaj znanja, ali također i odnos profesor – đak, pa tako i status učitelja. Zar zadatak profesora nije da razmisli o novoj situaciji?

Umjesto što prenosi sve opširniji, neodređeniji i ponekad osporavani sadržaj, koji nijedan čovjek nije u stanju svladati, zar uloga profesora nije ukazati mladim ljudima na način na koji će izabrati informaciju, shvatiti složenost prilika s kojima se danas suočava svijet, utemeljujući i dalje vrijednosti prijeko potrebne u svakom djelovanju?

Ovih nekoliko primjedbi ponekad je dovoljno da se odustane od starih rasprava o školi. Bilo da brane učenje književnosti i čistoću jezika, ili potrebu »biti pristupačan« đacima, što se naziva pedagogijom, ništa danas ne može odgovoriti na objektivnost i dubinu nevolje. Možemo je zatomiti, ne uzimati je u obzir, što doprinosi besmislenosti i ispraznosti tih diskusija. Svaki pokušaj bijega u krivu raspravu o starima i modernima unaprijed je izgubljen zbog krajnje školske napetosti koju niti jedan pozorni promatrač ne može zanemariti.

Nasilje

Ono što otežava sagledavanje situacije mnogobrojni su oblici modernog nasilja koji su se uvukli u školu, tim lakše što neprimjetnije. Osim tradicionalnog nasilja nadmoći odraslih nad djecom, ili malih silnika nad slabijima; osim nasilja procjene, mjere, klasifikacije, koja odbacuje i isključuje; osim dominacije rigidnog sistema u koji valja ući svim silama, pojavljuju se novi oblici nasilja. Nasilje nerazmjera između školske svjedodžbe i ponude zaposlenja, što često ukazuje na beskorisnost i ispraznost edukacije. Nasilje razlike između propozicija školskog akademskog znanja i globaliziranoga kulturnog pristupa razvija se velikom brzinom na svim razinama. Što napokon reći o onom nasilju koje se skriva pod vidom sve otvorenije sve bogatije i sve kompleksnije obuke? Suviše teška za razumijevanje prosječnom đaku, namijenjena je ustvari samo malobrojnima.

Kultura je danas više nalik računalu u mreži Telecoma nego biblioteci. U kojoj je dobi inteligencija djece dovoljno izgrađena da harmonično prijeđe s jednoga na drugo? Jesmo li i sami tome dorasli? Mogu li đaci još dugo nastaviti pokorno ići u školu a da se ne uzima u obzir njihovo svakodnevno iskustvo društvene kulture: korištenje interneta, pristup medijima – posebno televiziji – osjetljivost na aktualne vrijednosti?

Taj nerazmjer, koji škola odbija uočiti, stvara pomutnju među adolescentima, u najgorem slučaju pobunu koja može prerasti u nasilje.

Mogu li oni i dalje nastaviti školovanje ako se škola ne uključi u taj okoliš? Jesu li u stanju razumjeti ono što škola još uvijek odbija razjasniti. Do kada će djelovati računica koja šapuće *da je bolja* čak i neodgovarajuća diploma nego nikakva? Bez sumnje je to moderna verzija onoga *bolje biti sam* nego u lošem društvu, ili *bolje ikad* nego nikad, ukratko svi ti *bolje je* u svijetu koji nema drugog interesa doli obmanuti očaj.

Nije li za mlade na djelu logika nasilja koja radi protiv njihovih vlastitih interesa? Barem prividno.

Stari recepti imali su uspjeha. Dijalog nije dovoljan, ako ponekad i uspije da se izbjegne nasilje, ne smije biti zamijenjen monologom licem u lice. Pozvati učenika ne znači automatski uspostaviti dijalog. Valja biti u stanju čuti što on pokušava reći, često nespretno. Brojni scenariji koji su nam predlagani nisu jamstvo istinske komunikacije. Mnogi sastanci, sporazumi i dogovaranja, savjetovanja o školskom životu, ništa nije pomoglo.

Škola se raspada. Dezorijentirani, razočarani, uznemireni, profesori se iscrpljuju bez rezultata, a tradicionalno nasilje institucije promijenilo je adresu. Ponekad se moramo plašiti naših đaka.

Škola očito ne može više izbjeći ta protuslovlja. Nema drugog izbora doli prihvatiti nove kulturne i društvene danosti i usvojiti ih. Razrada potrebnih orijentira u odgoju ima tu cijenu. Slijepo zauzimanje institucionalnog stava ruši autoritet. Djeca odbijaju laž, bune se, profesor je pozvan napustiti svoj institucionalni oklop i odgovoriti osobno. Samo se ljudski lik prihvaća kad ugled, odnosno poštovanje funkcije više ne postoji.

Profesor

Osamljenost profesora nije više nimalo ugodna. Posao je težak, ponavlja se to do iznemoglosti; ali zašto? Kako to da se zvanje, poštovano, čak ugledno, početkom stoljeća izrodilo u osporavan posao? Glavna njegova privlačnost, danas, u očima mladih koji ga »odaberu« često je sigurnost koju pruža. Sigurnost zaposlenja, razumije se, jer kad je riječ o svemu ostalom, to je zasigurno riskantna djelatnost.

Profesor je na prvoj liniji. Bilo da je ugrožen ili ne, institucija štiti. Tim gore za onoga koji popusti. Znači li to da smo u ratu s našim učenicima, ali da o tome još uvijek valja šutjeti? Je li na nama zadatak da ga zadržimo u granicama? Je li na nama odgovornost za iskliznuće?

Stjerani ponekad u tragično sučeljavanje profesori se pitaju. Ministarstvo traži da se brinu za sve više djece, da ih nauče suživotu i, ako je moguće, da u tome uspiju. Sa svoje strane učenici zahtijevaju da ih se

razumije na temelju nekoliko riječi, ili ponekad bez ijedne riječi. Valja izići nakraj s njihovim reakcijama. Odgonetnuti, razumjeti nove kodove, preduhitriti nezgodu. Ponekad i više.

Povremeno nadzorništvo dodaje svoju procjenu, mišljenje, zahtjev.

Procjena zanata premašila je cilj.

O profesoru se donosi sud i izvan profesionalne sfere. Jer svi su bili đaci, svi vjeruju da mogu procijeniti posao nekog profesora, njegove kvalitete, mane, pogreške. Pljušte udarci sa svih strana, od strane obitelji nezadovoljnih školskim rezultatima njihove djece, što varira između molbi i manipulacije; s mukom se izbjegava društveni prezir. Ne uvijek.

Pripada nevidljivoj i bezbojnoj manjini, ne odgovara niti jednoj vrijednosti promoviranoj u našem društvu (financijskom blagostanju, društvenom statusu) i ne utjelovljuje ništa (intelektualnu ili kulturološku vrijednost). Broj nastavnika raste prema potrebi, što ne pridonosi valorizaciji njihove upućenosti ni u očima »korisnika« – a to su obitelji – ni u vlastitim očima.

Daleko da bude uzor, meta je šala i prostota. Nedavno je otkriven prezir kojemu je izložen, također i agresivnost i nasilje nekih učenika. Tada je predmet žaljenja. U najboljem slučaju izaziva samilost.

Poštovanje đaka nije uvijek najteže postići.

Sjetimo se također da je nastavnik i službenik, što mu osigurava zaposlenje; zauzvrat institucija očekuje od njega posvemašnje podčinjavanje svim pravilima i direktivama koje ona izmisli. Dobar učitelj obvezan je slušati. Otrcana je istina da se naši ministri smjenjuju i da svaki želi ostaviti traga. Uvijek uvjereni da imaju rješenje, uvijek sigurni da će službenici biti poslušni i prilagodljivi. Jesu li to doista?

Zabavljamo se, rugamo, ali koji je rezultat tih mnogobrojnih reformi kojima su podvrgnuti. To podčinjavanje mrtvačko je zvono njihove uključenosti. Stalno mijenjati metode i ciljeve znači priznati koliko je prethodna praksa bila uzaludna. Znači i priznati koliko smo zloupotrijebljeni, nesposobni sami prosuditi, uvijek pokorni, uvijek poslušni. Nije teško, dakle, zaključiti da smo nesposobni. Oduzeti profesorima svaki smisao za kritičnost, svaku sposobnost prosudbe znači također lišiti ih inicijative i odgovornosti prema njihovu poslu.

Osamljenost u kojoj se nalaze nema nadoknade osim autokracije koja ih prati. Plemeniti i često puni razumijevanja, drugi put opet štetni, to znači... da su nam uzde oko vrata. Kontradiktorne zapovijedi ministarstva pokazuju nesposobnost te institucije. Naše također. Svedeni smo na vlastitu subjektivnost pri prosuđivanju situacije u razredu, neizbježnom nasilnom ponašanju, poduci u smislu odgoja u našoj zemlji, ali se

i dalje nastoji diktirati naše ponašanje. Što valja uraditi, što ne valja, ne-suislo, bez jedinstvene prosudbe, bez globalne perspektive.

Premda je sloboda učitelja prepoznata skupinom oficijelnih tekstova kao potreba, ona u potpunosti ovisi o *sredstvima* i *stilu* profesora. Ali zna li on još što su *ciljevi* poduke?

Umjesto stalnog cilja, jasnoga i usuglašenoga tu su profesorski ciljevi. Daleko od toga da budu homogeni, brojni su, čak i bezbrojni, barem toliko brojni koliko je i načina na koji profesori shvaćaju vlastitu aktivnost. Možda to, naravno, znači oblikovati savjesne i slobodne pojedince, prenijeti tradicionalnu kulturu društva koje je još jučer osiguravalo promociju intelektualnih i umjetničkih vrijednosti, ali isto tako znači prilagoditi djecu potrebama svijeta što oskudijeva mogućnošću zapošljavanja, ili zaštititi društvo od delikvencije produživši školovanje adolescenata. Ali to nije sve, ostaje još tu i tamo ambicija da se mobilizira društvena pobuna s namjerom pripreme velike revolucije; ili pak jednostavno izdržati i preživjeti, izraditi strategijske svrhe da se izbjegne prezir i nasilje (pedagog ili demagog?). Na kraju *last but not least* strpljivo ili nestrpljivo čekati mirovinu.

Institucija

Problem nacionalnog obrazovanja nije samo u motivaciji djece ili povećanju proračuna: zahtjev za sredstvima često krije odsutnost kritičkog rasuđivanja i prijedloga. Dio problema su i ugnjetavani, rezignirani profesori što su se pasivizirali u poslušnosti. Između društvenog pritiska što ih bez osjećaja stigmatizira – hijerarhija koja ponekad zanemaruje njihove istinske poteškoće u nastavi – te institucije koja ih više ne štiti, jesu li još u stanju popustiti suvremenim standardima, ostati uspravni i znati izgraditi ličnosti i slobodne građane?

Kako poreći da institucija danas štiti o bitnom, a brblja o metodama lektire i općem temelju. Podsjeća da djeca moraju naučiti čitati, pisati i računati. Bez sumnje, ali je li potrebna tako zamašna administracija za takvo očitovanje? Nemoguće je ne zapitati se koje su bile smjernice prije tog povratka izvorima.

Sadržaji od glavnog interesa (državljanstvo, nasilje, rasizam, antisemitizam, kolonijalizam, pretilost itd.) kao i sredstva (video, računala, multimedija »virtualni« laboratoriji jezika itd.) nižu se i gomilaju u našim ustanovama ovisno o modama i prolaznim hirovima naših uzastopnih ministara. Primjer informatičkog materijala sam je po sebi poučan. Računala – istinsko kulturološko čudo posljednjih godina – područne

zajednice velikodušno ih nude – institucije su ih dobro prihvatile, ali izvan tehnoloških i profesionalnih profila nema niti jednog temeljnog razmišljanja o mjestu novih tehnologija u formiranju člaka XXI. stoljeća. Sve naše ustanove povezane su na internet, ali čemu? Nove tehnologije stigle su prije nego se razmislilo o problemu, a kulturni udio uveden takvom revolucijom nije pod kontrolom.

Koje li nedosljednosti raditi mjesecima, plaćati brojne komisije, ispitati sve »aktere« (sudionike) i na kraju se isključivo brinuti o sadržaju programa, da li dodati sat tamo ili amo, da li uvesti jedan sat tjedno (društvene, pravne i socijalne obuke), ili dokinuti dva sata tehničkog, a škola gori, glavinja i tone.

Sve to podržava iluziju nekog promišljanja, ali je to vrlo daleko od širine problema. Valja se kaniti lažnih rasprava jer to bavljenje sitnicama dopušta čitavom našem društvu da zanemari odgovornost prema budućim generacijama i prikrije potrebu promišljanja o sadržaju našeg školskog sistema, njegovu cilju, smislu i odnosu s društvom. Škola ne može više biti slika jedinstvenog društva, već nepostojan svjedok društva koje se mijenja i koje tapkajući i bez kompasa ide naprijed. Uzalud je sramežljivo odvrćati pogled, jedinstvena škola Republike je privid i francusko društvo broji onoliko različitih škola koliko i sociokulturoloških grupa. Brzina tehnoloških i političkih promjena koje uvjetuju migracijska kretanja neposredno utječe na potrebe i formiranje tržišta radne snage u stalnom razvoju. Tehnicizirano, globalizirano društvo razvija se i mijenja velikom brzinom. Škola se uzalud iscrpljuje želeći odgovoriti na njegove hirovite i nestalne potrebe. Tek što ustroji neki oblik obuke on je već zastario.

Djeca nisu zaštićena od djelovanja snažno uzdrmanog društva u kojemu su danomice izloženi novim sredstvima komunikacije. Najizloženiji, najkrhkiji posustaju, već deset godina u razredima se javlja nemir i nasilje. Za njih poteškoće imaju dva kraja: s jedne strane škola, nezadovoljna tim malo obećavajućim generacijama, pokušava pod svaku cijenu držati ih podalje od društvenog okruženja, a s druge strane oni primjećuju neprijateljstvo društva pri njihovu stupanju na tržište rada, bilo koja da je razina njihova obrazovanja. To međusobno nepoznavanje, taj raskol između dva svijeta ne može trajati.

Zadatak

Da bi sačuvala svoju misiju škola nema drugog izlaza doli izgraditi sredstva za razumijevanje sve složenijega i sve nestabilnijeg svijeta. Na

društvu je da prihvati to vrijeme formiranja, ali zato je zadatak škole da dađe smisao društvenoj praksi, bez toga će se sam čovjek izgubiti.

Promijeniti mentalne navike pristalica onoga »to je tako«, odbaciti ideju da čovjek ne može djelovati na »svijet i njegov put«. Ponovno osporiti činjenice i naći nove političke inicijative (ponude), obnoviti smisao čovjekove odgovornosti prijeko su potrebni zadaci škole. Ali njezin istinski zadatak je oblikovati čovjeka sposobna misliti i čovjeka svjesnog sebe; apsolutna potreba o kojoj nema razgovora.

Krajnje je vrijeme prionuti na posao vodeći računa o različitosti školske publike kao i o društvenoj stvarnosti izloženoj globalizaciji kultura.

Problem valja obrnuti: škola mora izmisliti građanina sutrašnjice, ponuditi spoznaju slobode, što je upravo njezina uloga. Globalizacija se utjelovljuje u našim razredima. Iz kojeg drugog društvenog okruženja možemo očekivati istinsko razmišljanje o perspektivi čovjeka?

Stvarnost je izmijenjena, naša stara uporišta više ne vrijede, ili barem moraju biti ponovno provjerena, ali mi smo više nego ikad u igri i ne možemo odustati. Škola mora analizirati i procijeniti kulturu koja je stvar i koju ona stvara.

Na pitanje kakvog čovjeka valja izgraditi ne možemo odmah odgovoriti, ali ne možemo zanemariti poneko od neizbježnih pitanja: Treba li i dalje prvenstveno podučavati nacionalnu kulturu usprkos napretku Europe i otvaranju prema svijetu? Nitko ne niječe potrebu učenja stranih jezika, ali nije moguće zanemariti kulture o kojima ti jezici svjedoče. Razvijajmo poduku ne sadržaja već razumijevanja. Možemo ekonomizirati razvojem poduke sadržaja, ali ne i razumijevanja.

Javlja se druge potrebe kako odgovoriti na pojavu novih tehnologija: učiti odabrati u gomili informacija sumnjivog podrijetla, što dolaze niotkud, elemente znanja za čovjeka XXI. stoljeća; izgraditi novu arhitekturu znanja, potpuniju, drukčije hijerarhije, vodeći računa o različitim kulturama predodređenih da se stope u isto tako nepovratnim procesima kao i samo vrijeme.

Humanističke kulture trebale su stoljeća da se izgrade, bez plana, u posvemašnjem neznanju da postoji Drugi, svaka usredotočena na samu sebe, usmjerena na vlastito širenje ili vlastito preživljavanje. Osuđene ubuduće ne samo da se ukrižavaju već i da se poštuju kako bi živjele zajedno. Bitni je cilj početka stoljeća, bez sumnje, postići koordinaciju njihove različitosti. Sinoptičke slike ponekad su dovoljne.

I na kraju, možemo li se i dalje distancirati od društva koje se zahuktalo? Ako je odgovor da, tada prekinimo misliti o bilo čemu, a pogotovo o školi.

Valery je rekao da su civilizacije smrtno, *a fortiori* njihove institucije. Na trenutke sam osjećao da brod tone, a da mi znamo samo izbacivati vodu kako bismo odgodili brodolom. Ništa neće spriječiti školu da potone bez traga sa starim svijetom ako ne pokušamo što je moguće prije popraviti situaciju.

Nacionalno školstvo ne drži se svojih obećanja, samo posvemašnji nered institucije brani da se ono ne uruši. Samo šutnja školstva pred različitim rješenjima što u dobroj namjeri predlažu sveučilišta ili privatni predlagatelji, pojedinačno ili kolektivno, navodi na pomisao kako i samo priznaje da je lišeno znanja i moći. Bez planova.

Hitno valja izgraditi veze između različitih mjesta i različite školske publike, što je potaklo Institut za političke studije u Parizu da prvi izradi projekt usmjeren proširenju polja njihova novačenja. Ponudivši otvoriti svoja vrata najtalentiranijim đacima predgrađa, Institut političkih studija prepoznao je potrebu kulturnoga i socijalnog spajanja. Omogućeno je toj djeci da se uključe u iznimnu školu kroz zahtjevni odabir – tu su i drugi oblici selekcije – kako bi se prekinuo začarani krug dosade, beskorisnosti i očaja u školama. Predlažući najmotiviranijima da rade kako bi bili primljeni u školu od međunarodnog ugleda, inicijativa je dokazala da je moguće boriti se protiv autocenzure đaka i profesora i na taj način obnoviti dio legitimnosti školskog sistema; nakon pet godina nije moguće više sumnjati u korist ove inovacije. Zato se iskustvo brzo proširilo: trideset i tri ustanove sudjeluju u ovoj proceduri koja danas uključuje gotovo stotinu četrdeset đaka što dolaze iz škola s posebno lošom publikom; rast koji onemogućava da se iskustvo smatra tek igrom.

Najbolji rezultati na maturi, bez napomena, bez upisa u pripremnice razrede glavne su promjene koje potvrđuju djelotvornost i dinamičnost ovog postupka.

Nakon te inicijative projekti od strane viših školskih ustanova umnožili su se. Nikad tolika količina prijedloga nije obogatila školsku ponudu. Nikada ministarstvo nije odobrilo, pa i podržalo toliko inicijativa prema drugostupanjskim školskim ustanovama, bilo da dolaze iz odličnih škola ili sveučilišta. Sva ova iskustva uvelike su obogatila život ustanova. U prvom redu đaka, ali i profesora koji su ponekad zahvaljujući tim pokušajima ponovno otkrili smisao svoje pedagoške aktivnosti. Svi su od toga imali koristi.

Zaboravljene škole i oni koji ih pohađaju, prebačeni iz periferije, pronalaze privid smisla, privid nade, otkrivajući u nacionalnom školstvu način da izgrade svijest poremećenu društvom čiji su okviri i granice postali nejasni.

Uspjeh školske prioritete konvencije kroz IEP stvorio je dinamiku koja je potakla druge inicijative. U sljedećoj školskoj godini uvest će se nove strukture u nekoliko škola pariške regije. Ovaj put zanimanje je usmjereno prema pedagogiji nižih razreda. Na inicijativu Richarda Descoinga, direktora IEP-a, glumačka zajednica zamislila je pristupiti na drugi način znanju kako bi probudila znatiželju, motivaciju, zanimanje đaka prema vlastitom putu, umjesto da se pasivno pokore odluci savjeta za usmjerenje.

Ovo iskustvo namjerava ispitati radne navike djece i nastojati oko njihova uspjeha, bilo da izaberu opće ili profesionalne studije. Razmišljanja i modifikacije odnose se prvenstveno na strukturu radnog vremena, uvodi se pluridisciplinarnost i opća personalizirana potpora koja nastoji pratiti dijete na putu osamostaljenja.

Pokušati izmijeniti našu praksu na terenu ovisno o poteškoćama učenika i posebnosti naših ustanova pruža golemu pogodnost da se izbjegne rigidnost jednog istog zakona što se primjenjuje bez razlike na sve đake i da se izbjegne paraliza institucije koja je postala prevelika.

Jesmo li sigurni da Republika traži od profesora da standardiziraju svoje postupke i izjednače publiku kao da je sva ista i kao da sva djeca koriste isti socio-ekonomski i kulturološki kapital?

Teško je upravljati golemim brodom nacionalnog školstva koji je slijep i bez lica. Umjesto da se uzalud nameću nove reforme izvana, veliko je iskušenje skromno nastaviti ono što na terenu nosi već poneki plod.

S francuskoga prevela Ana Prpić